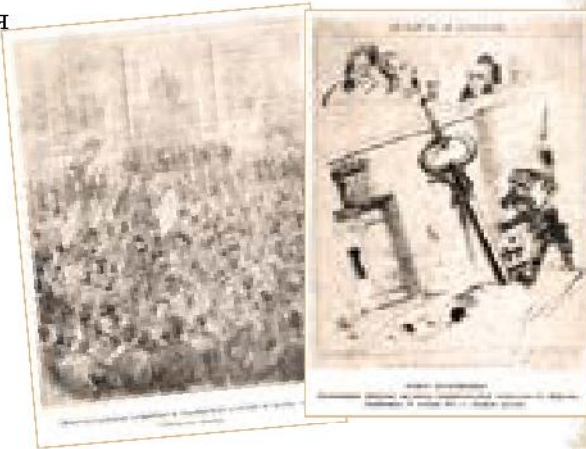

პრინციპითაა შედგენილი. ჩვენ გადავწყვიტეთ, დღიურის საერთო ქრონოლოგიაში დაგვემატებინა, რათა იმ პერიოდის სრული სურათი უფრო კარგად წარმოგვედგინა და ინტენსივობა დაგვემატებინა დროის მსვლელობისათვის. ხელნაწერი დაცულია თბილისის ლიტერატურის მუზეუმში. ბოლოს ნანახია ივნისში, 2012 წ. (რედ).

148 საფრანგეთიდან შემოტანილი ბროშურები (რედ).

Из названия нелегальной брошюры «Хитрая механика. Правдивый рассказ, откуда и куда идут мужицкие денежки», изданной (1874) в Женеве под псевдонимом «Андрей Иванов». Настоящее имя автора Василий Егорович Варзар (1851 – 1940).

В. Е. Варзар – в свое время активный участник революционной организации «Вперед» – впоследствии стал основоположником промышленной статистики в России. В этой агитационной брошюре он наглядно раскрыл сущность российской налоговой системы того времени.

149 Woodburytype of Émile Erckmann and Alexandre Chatrian circa 1875

Erckmann-Chatrion was the name used by French authors Émile Erckmann (1822–1899) and Alexandre Chatrian (1826–1890), nearly all of whose works were jointly written.

история одного крестьянина – Эркман-Шатриан (Erckmann-Chatrion) – лит. имя двух франц. писателей, работавших совм.: Эмиль Эркман (20.V.1822, г. Фальсбург, деп. Мозель, – 14.III.1899, г. Люневиль, деп. Мёрт и Мозель) и Шарль Луи Гратьен Александр Шатриан (18.XII.1826, Ле-Гран-Сольда, деп. Мёрт, – 3.IX.1890, Вильмомбль, деп. Сена).

«История одного крестьянина» Эркмана-Шатриана, написанная еще раньше романа Виктора Гюго, перед самой франко-прусской войной (1868 -1870).

150 Ferdinand Johann Gottlieb Lassalle (1825–1864) was a German-Jewish jurist, philosopher, and socialist political activist. Lassalle is best remembered as an

initiator of international-style socialism in Germany.

Фердинанд Лассаль (Lassalle; так стал писать свою фамилию Лассаль после пребывания в Париже в 1840-е гг.; родители его писались Лассал; 11 апреля 1825, Бреслау, ныне Вроцлав – 31 августа 1864, Женева) – немецкий философ, юрист, экономист и политический деятель.

151 1881 წ. 2 მარტის აღწერა მოტანილია ცალკე აკინძული ხელნაწერიდან – “სახსოვარი წიგნი” აღ. ყიფშიძესი, “ამ წიგნში უნდა ვწერო რაც მომხვდება” – აღ. ყიფშიძე. ეს არის ცალკე ხელნაწერი რვეული, რომელიც დღიურის პრინციპითაა შედგენილი. ჩვენ გადავწყვიტეთ, დღიურის საერთო ქრონოლოგიაში დაგვემატებინა, რათა იმ პერიოდის სრული სურათი უფრო კარგად წარმოგვედგინა და ინტენსივობა დაგვემატებინა დროის მსვლელობისათვის. ხელნაწერი დაცულია თბილისის ლიტერატურის მუზეუმში. ბოლოს ნანახია ივნისში, 2012 წ. (რედ).

152 13 марта 1881 г. умер Александр II (29.4.1818 – 1881), российский император. Убит взрывом бомбы, брошенной Игнатием Гриневецким.

Убийство Александра II 1 марта 1881 г.

император всероссийский, царь польский и великий князь финляндский (1855–1881) из династии Романовых.

153 1881 წ. 4 მარტის აღწერა მოტანილია ცალკე აკინძული ხელნაწერიდან – “სახსოვარი წიგნი” ალ. ყიფშიძესი, “ამ წიგნში უნდა ვწერო რაც მომხვდება” – ალ. ყიფშიძე. ეს არის ცალკე ხელნაწერი რვეული, რომელიც დღიურის პრინციპითაა შედგენილი. ჩვენ გადავწყვიტეთ, დღიურის საერთო ქრონოლოგიაში დაგვემატებინა, რათა იმ პერიოდის სრული სურათი უფრო კარგად წარმოგვედგინა და ინტენსივობა დაგვემატებინა დროის მსვლელობისათვის. ხელნაწერი დაცულია თბილისის ლიტერატურის მუზეუმში. ბოლოს ნანახია ივნისში, 2012 წ. (რედ).

154 Сергей Николаевич Кривенко (1847-1906) (20 января (1 февраля) 1847, Борисоглебск, ныне Воронежской области – 5 (18) июня 1906, Туапсе) – русский публицист народнического направления. Физический труд как необходимый элемент образования. 2 изд. – СПб, 1887. –300с.

155 ალ. ყიფშიძე აგრძელებს თხრობას თავის მეგობარ – სამსონ ოსაძეზე. მისი ამბავი მან აღწერა 1879 წ. 25 მაისის ჩანაწერებში. 1881 წ. 15 მარტის აღწერა მოტანილია ცალკე აკინძული ხელნაწერიდან – “ჩემი დღიურიდან, მოთხრობის ნაირი ამბავი” ალ. ყიფშიძესი (რედ).

156 ალ. ყიფშიძის “დღიური ერთი სემენარიელისა”. წიგნი VII. იწყება 1881 წ. 21 მარტს, სრულდება 1881 წ. 19 აპრილით. სულ 15 ხელნაწერი გვერდია. 1879 წლის 25 იანვრიდან დაწყებული დღიურები “დღიურები ერთი სემენარიელისა” ალექსანდრე ყიფშიძეს (ფრონელს) დაყოფილი აქვს პატარა რვეულებად, მათ ის წიგნებს ეძახის. ალ. ფრონელის დღიური ორიგინალი ხელნაწერი ბოლოს ანახია 2012 წლის ივნისში. (რედ).

157 1881 წ. 21 მარტის აღწერა მოტანილია ცალკე აკინძული ხელნაწერიდან – “სახსოვარი წიგნი” ალ. ყიფშიძესი, “ამ წიგნში უნდა ვწერო რაც მომხვდება” – ალ. ყიფშიძე. ეს არის ცალკე ხელნაწერი რვეული, რომელიც დღიურის პრინციპითაა შედგენილი. ჩვენ გადავწყვიტეთ, დღიურის საერთო ქრონოლოგიაში დაგვემატებინა, რათა იმ პერიოდის სრული სურათი უფრო კარგად წარმოგვედგინა და ინტენსივობა დაგვემატებინა დროის მსვლელობისათვის. ხელნაწერი დაცულია თბილისის ლიტერატურის მუზეუმში. ბოლოს ნანახია ივნისში, 2012 წ. (რედ).

158 The four temperaments in children. By Bernard Hellwig. Published 1896 by J. Esser in Paderborn.

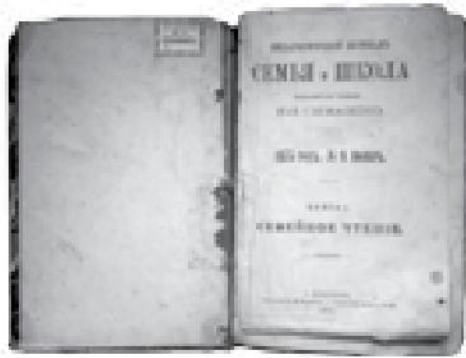
Гельвиг, Бернارد. Четыре темперамента в детском возрасте, их проявления и обхождение с ними при воспитании дома и в школе. Прибавление: Темперамент родителей, учителей и воспитателей.

пер. с нем. / Б. Гельвиг. – Ксерокопия. – СПб. : Семья и школа, 1874. – 84 с.

159 «Семья и школа» – ежемесячный иллюстрированный педагогический журнал. Основан в С.-Петербурге в 1871 г.

160 ალექსანდრე დიდი, მაკედონელი (ბერძნ. Μέγας Αλέξανδρος; დ. 20 ივლისი, ძვ. წ. 356, პელა – გ. 11 ივნისი, ძვ. წ. 323, ბაბილონი), ასევე ალექსანდრე III – მაკედონიის მეფე (ძვ. წ. 336-323), ერთ-ერთი ყველაზე წარმატებული მხედართმთავარი ისტორიაში, სიკვდილამდე დაიპყრო იმ დროისთვის ცნობილი თითქმის მთელი მსოფლიო; მას ხშირად მოიხსენიებენ ჩინგის ყაენის, ნაპოლეონ ბონაპარტის, სიმონ ბოლივარის, ტიპუ სულთანის, გუსტავუს აოდლფუსის, ჰანიბალისა და იულიუს კეისარის გვერდზე, როგორც უდიდეს სამხედრო სტრატეგისტს და ტაქტიკოსს, რომელიც კი ოდესმე არსებობდა.

161 ნაპოლეონ ბონაპარტი (ფრანგ. Napoleon Bonaparte; დ. 15 აგვისტო, 1769, აიაჩო, კორსიკა – გ. 5 მაისი, 1821, წმინდა ელენეს კუნძული) – საფრანგეთის სამხედრო და პოლიტიკური ლიდერი, რომელსაც მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ევროპის ისტორიაში. იყო საფრანგეთის რევოლუციის გენერალი და საფრანგეთის მმართველი, როგორც საფრანგეთის კონსულატის პრემიერ-კონსული 1799-1804 წლებში და შემდგომ როგორც „ფრანგთა იმპერატორი“ 1804-1815 წლებში, იტალიის მეფე ნაპოლეონ I-ის სახელით 1805-1814 წლებში და რაინის კავშირის პროტექტორი 1806-1814 წლებში.

162 ყვითელი ეპოლეტები (სამხრეები) – Epaulette (/ ˈɛpəleɪt/; also spelled epaulet) is a type of ornamental shoulder piece or decoration used as insignia of rank by armed forces and other organizations.

Epaulettes bear some resemblance to the shoulder pteruges of ancient Roman military costumes. However their direct origin lies in the bunches of ribbons worn on the shoulders of military coats at the end of the 17th century, which were partially decorative and partially intended to prevent shoulder belts from slipping. These ribbons were tied into a knot which left the fringed end free. This established the basic design of the epaulette as it evolved through the 18th and 19th centuries. The shoulder pteruges of ancient Roman military costumes.

Эполеты – (фр. პაულეტეტე от ეპაულე – плечо) – это наплечные знаки воинского отличия. Наличие эполет на мундире свидетельствовало о получении их обладателем офицерского чина. Хотя, нет правил без исключений. Первоначально эполеты являлись просто декоративным элементом уланской формы, пришедшей из польской кавалерии. Причем уланские и солдаты, и офицеры имели одинаковые эполеты, но эполеты солдат все-таки изготавливались не из золота, а из меди. Исторически эполеты произошли от рыцарских доспехов. И в начале XIX века, помимо функции знаков различия, являлись лёгкими плечевыми доспехами, защищавшими плечи от ударов саблей. На русской военной форме эполеты возникли с появлением в составе русской армии нового вида легкой кавалерии – уланских полков в 1803 году. Правда, посол Франции в России Арман де Коленкур считал, что эти нововведения – подражания французской военной форме: «Всё на французский образец: шитьё у генералов, эполеты у офицеров». Там это или нет русская армия с восторгом водрузила эполеты себе на плечи. Однако после поражения в войне 1806–1807 годов французские заимствования уже вызывали негативную реакцию. Известный мемуарист Ф. Ф. Вигель писал, что все «в новых мундирах своих видели французскую ливрею и с насмешливой досадой, поглядывая на новое украшение своё – на эполеты, говорили, что Наполеон у всех русских офицеров сидит на плечах».

163 Николай Иванович Кибальчич – (31 (19) октября 1853, Черниговская губерния – 15 (3) апреля 1881, Санкт-Петербург) – русский политический деятель украинского происхождения, революционный террорист, народоволец, изобретатель. Дальний родственник Виктора Сержа. Дед маршала авиации Александра Голованова.

17 марта 1881 года арестован и по делу 1 марта 1881 года приговорён к смертной казни. Повешен вместе с А. И. Желябовым, С. Л. Перовской и

другими первоапрельцами.

ნ. ი. კიბალჩიჩი (1854-1881) – მღვდლის შვილი, აქტიური წევრი 70-იანი წლების ნაროდნიკული მოძრაობისა. 1875 წელს პირველად იქნა დაპატიმრებული პარტიული ლიტერატურის გავრცელებისათვის. პატიმრობაში გაატარა სამი წელიწადი. შემდეგში იყო «ნაროდნაია ვოლიას» ორგანიზაციის აქტიური წევრი და მონაწილე ტერორისტული აქტების. მისი ხელმძღვანელობით მომზადებულ იქნა ის ბომბები, რომლითაც ააფეთქეს ალექსანდრე II (1881 წ. 1-ლ მარტს); კიბალჩიჩი დაატყვევეს 1881 წლის 17 მარტს და ჩამოახრჩვეს მეფის მკვლე-ლობის სხვა მონაწილეებთან ერთად (ს. პეროვსკაია, ჟელიაბოვი, მიხაილოვი, რისაკოვი).

იაკობ მანსვეტაშვილი. მოგონებანი, ნახული და გაგონილი.

იაკობ მანსვეტაშვილი

164 სოფია პეროვსკაია (1853-1881) – გამოჩენილი რევოლუციონერი, «ზემლია და ვოლიას» და «ნაროდნაია ვოლიას» აქტიური წევრი. ს. პეროვსკაია არისტოკრატიული ოჯახის შვილი იყო. ახალგაზრდობიდანვე დაიწყო ბრძოლა ძველ წყობილებასთან. 16 წლისა, მშობლების სურვილის წინააღმდეგ, წავიდა პეტერბურგში, სწავლის მისაღებად. იქჩაება რევოლუციონური წრეების მუშაობაში. 1874 წელს აპატიმრებენ პირველად და ამწყვდევენ პეტრე-პავ-ლეს ციხეში, მაგრამ მამას გამოჰყავს თავდებქვეშ. სამი წლის შემდეგ ს. პეროვსკაიას ასამარ-თლებენ ცნობილი «193-ის პროცესი»-ს დროს. მეფის მთავრობამ იგი გადაასახლა ციმბირში, მაგრამ გზიდან გამოიქცა. 1878 წელს ს. პეროვსკაია «ზემლია და ვოლიას» საზოგადოების წევ-რია, შემდეგ «ნაროდნაია ვოლია»-სი, სადაც მუშაობს როგორც ძირითადი წევრი ამ ორგანიზა-ციის აღმასრულებელი კომიტეტისა. ჟელიაბოვის დაპატიმრების შემდეგ (1881 წ. 27 თებერ-ვალს) ს. პეროვსკაია ხელმძღვანელობს ტერორისტების უკანასკნელ გადამწყვეტ მოქმედებას ალექსანდრე მე-II-ის მოკვლის დროს, 1881 წ. 1 მარტს. ს. პეროვსკაია დაპატიმრებულ იქნა 10 მარტს. სასამართლომ მას მიუსაჯა ჩამოღრჩობა. როგორც გასამართლების, ისე დასჯის დროს ს. პეროვსკაიამ გამოიჩინა უდიდესი სიმამაცე და სიმტკიცე.

იაკობ მანსვეტაშვილი. მოგონებანი, ნახული და გაგონილი.

165 ან. ივ. ჟელიაბოვი (1851–1881) – რევოლუციონერი, «ნაროდნაია ვოლია»-ს უდი-დესი მოღვაწე. შთამომავლობით გლეხი იყო. სწავლობდა ნოვოროსიისკის უნივერსიტეტში. 1873 წელს ჩაება რევოლუციონურ მუშაობაში. დაპატიმრებულ იქნა 1874 და 1877 წლებში. «193-ის პროცესი»-ს დროს მიცემული იყო პასუხისგებაში, მაგრამ გაამართლეს. ჟელიაბოვი იყო «ნაროდნაია ვოლიას»-ს აღმასრულებელი კომიტეტის წევრი. მონაწილეობას იღებდა ალექსანდრე მეორის მოკვლის ორგანიზაციაში. დააპატიმრეს პეტერბურგში 27 თებერვალს 1881 წ., – ოთხი დღის წინ მეფის მკვლელობამდე. «პირველ მარტოველთა» პროცესის დროს გადაუწყვიტეს სიკვდილით დასჯა. 3 აპრილს ჩამოაღრჩვეს პეროვსკაიასთან, კიბალჩიჩთან, მიხაილოვთან და რისაკოვთან ერთად.

იაკობ მანსვეტაშვილი. მოგონებანი, ნახული და გაგონილი.

166 1881 წ. 17 აპრილის აღწერა მოტანილია ცალკე აკინძული ხელნაწერიდან – “სახსოვარი წიგნი” ალ. ყიფშიძესი, “ამ წიგნში უნდა ვწერო რაც მომხვდება” – ალ. ყიფშიძე. ეს არის ცალკე ხელნაწერი რვეული, რომელიც დღიურის პრინციპითაა შედგენილი. ჩვენ გადავწყვიტეთ, დღიურის საერთო ქრონოლოგიაში დაგვემატებინა, რათა იმ პერიოდის სრული სურათი უფრო კარგად წარმოგვედგინა და ინტენსივობა დაგვემატებინა დროის მსვლელობისათვის. ხელნაწერი დაცულია თბილისის ლიტერატურის მუზეუმში. ბოლოს ნანახია ივნისში, 2012 წ. (რედ).

167 თბილისის ორთქმავალი

ფორდის სისტემის ორთქმავალი

თბილისის რკინიგზის სადგური

168 თბილისი 1880

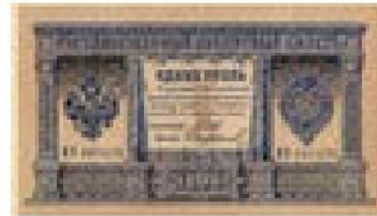
კაზარიანცის სახლი – 1880 თბილისი

თბილისი, მიხეილ ვორონცოვის ძეგლი,
1880 წ. დ. ერმაკოვის ფოტო

169 1898 Russian Empire one ruble bill, obverse

170 Five hundred rubles featuring Peter the Great and a personification of Mother Russia, 1912

171 დალაბანდი – დარაბანდი, დამბურა. ზნენი სამამაცონი – 45, საკრავნი; ავტორი: კობა ჭუმბურიძე, გამოქვეყნებულია კატეგორიაში: ზნენი სამამაცონი

172 ალ. ყიფშიძის “დღიური ერთი სემენარიელისა”. წიგნი VIII. იწყება 1881 წ. 24 აპრილს, სრულდება 1881 წ. 8 მკათათვით. სულ 15 ხელნაწერი გვერდია.

1879 წლის 25 იანვრიდან დაწყებული დღიურები “დღიურები ერთი სემენარიელისა” ალექსანდრე ყიფშიძეს (ფრონელს) დაყოფილი აქვს პატარა რვეულებად, მათ ის წიგნებს ეძახის. ალ. ფრონელის დღიური ორიგინალი ხელნაწერი ბოლოს ანახია 2012 წლის ივნისში. (რედ).

173 პეტერბურგის გუბერნატორის ლევ პეროვსკის ქალიშვილს თავდავიწყებით შეუყვარდა მუშა ანდრეი ჟელიაბოვი. შეყვარებულის ციხიდან გამოსახსნელად სოფია პეროვსკაია სათავეში ჩაუდგა ტერორისტების ჯგუფს, რომელმაც 1881 წლის 1 მარტს ალექსანდრე II-ეს სისხლიანი ანგარიშსწორება მოუწვევს.

174 «Современник» (1837) – российский журнал, выходивший в 1836–1866 годах.

175

Николай Гаврилович Чернышевский (12 (24) июля 1828, Саратов, Российская империя – 17 (29) октября 1889, там же) – русский философ-утопист, революционер-демократ, учёный, литературный критик, публицист и писатель.

176 Зарин Ефим (Ефимий) Фёдорович (1829 – 20 июля (2 августа) 1892) – русский писатель.

Ефим Фёдорович (1829 – 1892), воспитанник духовной академии; на литературное поприще выступил переводом “Манфреда” Байрона (в “Библиотеке для чтения”, 1858, № 8); около того же времени переехал в Петербург. В “Отечественных Записках” 60-х годов, под псевдонимом “Incognito”, вел полемику с Чернышевским, Добролюбовым и Писаревым. Позже работал в газете “Русский мир” и других изданиях. Перевел драматические произведения Байрона: “Манфред”, “Марино Фальеро”, “Сарданапал”, “Двое Фоскари”, “Земля и небо” и “Каин”.

177 Henry Thomas Buckle (1821-1862) – (24 November 1821 – 29 May 1862) was an English historian, author of an unfinished History of Civilization.

Генри Томас Бокль (24 ноября 1821 – 29 мая 1862) – английский историк, автор «Истории цивилизации в Англии». Также известен как шахматист.

178

პლატონი (472 – 347) პლატონი (ბერძ: Πλάτων Plátōn) (დაახ. 21 მაისი ?, ძვ.წ. 427 – 347) – ერთ-ერთი ყველაზე გავლენიანი კლასიკური ხანის ბერძენი ფილოსოფოსი, სოკრატეს მოსწავლე, არისტოტელეს მასწავლებელი, ფილოსოფიური დიალოგების ავტორი, ათენის აკადემიის დამფუძნებელი.

179 Василий Васильевич Берви-Флеровский (1829-1918) – (настоящее имя Вильгельм Вильгельмович Берви, псевдоним Н. Флеровский; 28 апреля (10 мая) 1829, Рязань – 4 октября 1918, Юзовка, ныне Донецк) – российский социолог, публицист, экономист и беллетрист, идеолог народничества, видный участник общественного движения 1860–1890-х годов.

180

Даниил Лукич Мордовцев (1830-1905) – (7 (19) декабря 1830, слобода Даниловка Усть-Медведицкого округа Ростовской губернии – 10 (23) июня 1905, Кисловодск, похоронен в Ростове-на-Дону) – русский и украинский писатель, историк.

181 Henry Maudsley (1835–1918) was born on an isolated farm near Giggleswick in the North Riding of Yorkshire and educated at University College London. He was an outstandingly brilliant medical student, collecting ten Gold Medals and graduating with an M.D. degree in 1857. Like Charles Darwin, Maudsley lost his mother at an early age and, to some extent, he carried signs of bereavement throughout his adult life, compromising his intellectual gifts with temperamental caution, detachment and secretiveness.

Генри Маудсли – один из самых выдающихся современных английских психиатров. Родился в 1835 г., в 1857 г. приобрел степень д-ра медиц. при Лондонском унив. и с самого начала своей врачебной деятельности посвятил себя изучению душевных болезней. Он разрабатывал этот предмет преимущественно с психологической и судебно-медицинской точек зрения и приобрел большую известность благодаря нескольким крупным трудам, написанным в этом направлении. Главные его сочинения: «Физиология и патология души» (несколько англ. изд. в 60-х гг.), переведенная на франц. и нем. языки, и «Ответственность при душевных болезнях» (переведено на

русский язык в 1875 г.). Кроме того, ему принадлежит множество статей по клинической психиатрии, рассеянных в английских психиатрических журналах до последнего времени.

- 182 სავარაუდოდ ისტორიკოსი დ. ბაქრაძე (რედ.). – დიმიტრი ბაქრაძე (1826-1890) (დ. 26 ოქტომბერი/7 ნოემბერი, 1826, სოფ. ხაშში, საგარეჯოს მუნიციპალიტეტი – გ. 10 თებერვალი/22 თებერვალი, 1890, თბილისი) – ქართველი ისტორიკოსი, არქეოლოგი და ეთნოგრაფი, პეტერბურგის მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი (1879).

- 183 Славянофильство – литературно-философское течение общественной мысли, оформившееся в 40-х годах XIX века, представители которого утверждали о существовании особого типа культуры, возникшего на духовной почве православия, а также отвергали тезис представителей западничества о том, что Пётр Первый возвратил Россию в лоно европейских стран и она должна пройти этот путь в политическом, экономическом и культурном развитии.

Славянофильство – религиозно-философское течение русской общественной мысли конца 30-х – начала 70-х гг. XIX в., основанное А.С. Хомяковым, И. В. Киреевским и их единомышленниками – К.С. Аксаковым, Ю.Ф. Самариным, П.В. Киреевским, А.И. Кошелевым, И.С. Аксаковым и др. А.С. Хомяков.

- 184 მახარა L. კავა B. ზედ წამოსასხმელი(ა) ZAB. წამოსასხამი Cb. პალეგავტი CqD. განუმარტავია E.

- 185 ჯეჯიმი – ფარდაგი, ხალიჩა, გობელენი, ჯეჯიმი, ხელით მოჩითული ქსოვილები

ჰერული ჯეჯიმი

- 186 მეხრე, დიდ გუთანში შებმული ხარის გამრეკი, რომელიც ხვნის პროცესში ულის მარცხენა მხარეს იჯდა, ველისაკენ. აღმოსავლეთ საქართველოს ბარში მეხრულლიან გუთნულს ემსახურებოდა დღის 4 (1 წინა, 2 შუა, 1 უკანა ანუ ღორღიტის მეხრე) და ღამის 2 მეხრე, რომლებიც მუშაობის პროცესში ერთმანეთს ენაცვლებოდნენ. ღამის მეხრეს დამატებით გუთნულის გამწევი ძალის (ხარი, კამეჩი) ღამით მოვებაც ევალებოდა, რაშიც ერთი ზემდეტი ალო ეძლეოდა.

187 გუთნისდედა, მიწის მუშა, რომელიც ხვნის დროს სახვნელს უძღვებოდა, აწესრიგებდა გუთნის მიმართულებას, ხნულის სიღრმესა და ბელტის სიგანეს, ხელმძღვანელობდა მოდგამს, ანაწილებდა ალოებს, გუთნისდედა დიდ გუთანთან არის დაკავშირებული.

188 John Lubbock (1834 – 1913) – 1st Baron Avebury PC (Privy Councilor), FRS (Fellow of the Royal Society) (30 April 1834 – 28 May 1913), known as Sir John Lubbock, 4th Baronet from 1865 until 1900, was a polymath and Liberal Member of Parliament. He was a banker and worked with his family's company, but was also involved with entomology, botany, biology, archaeology, and ethnography.

Леббок Джон (1834–1913)– англ. археолог и этнограф; один из классиков эволюционизма, сторонник естественно-ист. сравнит. метода в изучении человеческой культуры.

189 ბულული – მაგოლი, თივის ხელეული, კოპნა სენა

190 Алексей Васильевич Кольцов [3(15).10.1809, Воронеж, – 29.10(10.11).1842, там же], русский поэт.

191 მკის დროს რუსული ტრადიციები – თავთავებისგან შეკრული ჯვარი, შიგ გაცვლილი ქათამი და ან სანაცვლო ერთი მანათი (რედ.)

“Дожиночные (жатвенные) обряды исполнялись как после окончания озимой, так и яровой, жатв, иногда при уборке других растений (например, льна). Основные элементы дожиночного обряда были широко распространены у всех восточных славян и заключались в следующем.

При завершении жатвы небольшую горсть колосьев оставляли на поле несжатой. Этот пучок, носивший название «борода», «коза», «козулька», либо «косица», «завивали», «заламывали» или связывали различными способами.

В северо-восточных губерниях, окончив полевые работы, на последней

полосе ставили вертикально крест, свитый из ржи, овса, ячменя, и обкладывали жгутами из тех же стеблей (вятск.), что получило название бороды – «часовни».

Отдельным ритуалом можно считать приготовление символического угощения. На положенный внутри колосьев «бороды» камень, изображающий стол, покрытый куском полотна – «скатертью», либо просто на расстеленную на земле ткань, клали кусок хлеба с солью. Иногда хлеб привязывали к «бороду».

Завершался комплекс дожиночных обрядов праздничной трапезой в доме хозяина жатвы.” Баранова Ольга Геннадьевна

192 ერთი მანათი

193 რუსები ე.ი. ადმინისტრაცია, პოლიცია და ჯარი. (ალ. ყიფშიძე, (ფრონელი))

194 ალ. ყიფშიძის “დღიური ერთი სემენარიელისა”. წიგნი IX. იწყება 1882 წ. 15 იანვარს, სრულდება 1882 წ. 23 თებერვლით. სულ 16 ხელნაწერი გვერდია.

1879 წლის 25 იანვრიდან დაწყებული დღიურები “დღიურები ერთი სემენარიელისა” ალექსანდრე ყიფშიძეს (ფრონელს) დაყოფილი აქვს პატარა რვეულებად, მათ ის წიგნებს ეძახის. ალ. ფრონელის დღიური ორიგინალი ხელნაწერი ბოლოს ანახია 2012 წლის ივნისში. (რედ).

195 Граф Дмитрий Андреевич Толстой (1823-1889) – (1 (13) марта 1823, Москва – 25 апреля (7 мая) 1889, Санкт-Петербург) – русский государственный деятель и историк; член Государственного совета (1866), сенатор. Обер-прокурор Святейшего Правительствующего Синода (23 июня 1865 – 23 апреля 1880), министр народного просвещения (1866–1880), министр внутренних дел и шеф жандармов (1882–1889). Почётный член (1866) и президент

Императорской Академии наук (с 1882), почётный член Музея имени Его Императорского Высочества Государя Наследника Цесаревича, почётный член Санкт-Петербургского минералогического общества и Императорского Московского технического училища; действительный тайный советник.

196 ატესტატი (ლათინური სიტყვიდან attestatum – "მოწმობა") – საბუთი, რომელიც ადასტურებს განათლების გარკვეული საფეხურის დასრულებას.

Гимназии в XIX веке. IV период (1871–1893). Граф Д. А. Толстой, с первого же года назначения министром народного просвещения (1866), составил комиссию для выработки нового устава гимназий, который был утвержден 30 июля 1871 г. Он признает только классические гимназии с двумя древними языками и прогимназии; реальные гимназии переименованы в реальные училища, доступ из них в университет закрыт. Целью гимназии признано общее образование и подготовка к университету. гимназии состоят из 7 классов, но седьмой – с двумя годичными отделениями (с 1875 года гимназии восьмиклассные). Прогимназии могут быть и шестиклассные. При каждой гимназии – приготовительный класс. Учебники допускались только одобренные учёным комитетом. Менять учебники можно было только по истечении двух лет и по заявлении педагогическому совету до наступления летних каникул (1884). Экзамены – устные и письменные. Выдержавшие с успехом экзамены награждались похвальными листами и книгами.

Окончившие курс в гимназии получали аттестаты зрелости, открывающие доступ во все высшие учебные заведения и дающие права на вступление в государственную службу, предпочтительно пред не бывшими в гимназии, с производством в первый классный чин по выслуге определённых сроков. Лучшие ученики, кроме того, награждаются медалью, золотой или серебряной, и производятся в чин сейчас же по вступлении на службу.

Окончившие курс в прогимназии получают свидетельства.

197 წმ. ნინოს დღეობა – ნინოობა 14 იანვარი – საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია წმიდა ნინოს იხსენიებს მისი მიცვალების დღეს 14 (27) იანვარს.

198 ტფილისის მართლმადიდებელთა სასულიერო სემინარია – გაიხსნა 1817 წელს, ახლანდელი ხელოვნების მუზეუმის შენობაში. შედგებოდა რიტორიკის ორი კლასისაგან; 1823 წელს მიემატა ფილოსოფია, ხოლო 1827 – ღვთისმეტყველების კლასები. რიტორიკის კლასებში სწავლობდნენ

ტფილისის მართლმადიდებელთა სასულიერო სემინარია. ამჟამინდელი ხელოვნების მუზეუმი, არქიტექტორ ბერნარდაცის პროექტი. 1830-იანი წლების დასასრული. დ. ერმაკოვის ფოტო

რუსულ ენასა და ლიტერატურას, რუსეთის და მსოფლიო ისტორიას, რიტორიკას; ფილოსოფიის კლასში – ფილოსოფიას, ლოგიკას, მათემატიკას, ფიზიკასა და ბუნებისმეტყველებას; ღვთისმეტყველების კლასში – ეკლესიის ისტორიას, ძველ სლავურ ენას. სწავლების ექვსივე წელს სწავლობდნენ ლათინურ, ბერძნულ, გერმანულ, ფრანგულ ენებსა და პედაგოგიკას. კურსდამთავრებულებს შეეძლოთ ემუშავათ სოფლის სამრევლო და საერო სკოლების მასწავლებლად

ან გაეგრძელებინათ სწავლა სასულიერო აკადემიასა და უნივერსიტეტში. თბილისის სასულიერო სემინარიაში სხვადასხვა დროს სწავლობდნენ პ. იოსელიანი, გაბრიელ ქიქოძე, დ. ბაქრაძე, ვ. პეტრიაშვილი, თ. ჟორდანიანი, ი. გოგებაშვილი, დ. ჭონქაძე, ლ. არდაზიანი, ს. მგალობლიშვილი, მ. ჯანაშვილი და სხვა. სემინარიაში სულისშემხუთავი რეჟიმი იყო დამკვიდრებული. ურთიერთდასმენა, ჯამუშობა, დასჯის დამამცირებელი მეთოდები მოსწავლე ახალგაზრდობას არსებული წყობილების წინააღმდეგ განაწყობდა.

1886 წელს მოსწავლე ი. ლადიაშვილმა ხანჯლით განგმირა რეაქციონერი რექტორი ჩუდეკვი, რომელსაც მანამდეც რამდენჯერმე სცემეს. მოსწავლეები უშვებდნენ საიდუმლო ხელნაწერ გაზეთს, პროკლამაციებს ა. შ. სემინარია საქართველოში

ტფილისის სასულიერო სემინარიის შიდა ხედი.

ახალგაზრდობის რეკოლუციური მოძრაობის ცენტრად იქცა.

1893 წლის დეკემბერში ლ. კეცხოველის, მ. ცხაკაიას და ა. წულუკიძის მეთაურობით მოეწყო სემინარიელთა დიდი საპროტესტო დემონსტრაცია. მოსწავლეები მოითხოვდნენ სემინარიაში გამეფებული რეჟიმის აღკვეთას, ქართული ენის სწავლების აღდგენას, ქართული ენისა და ლიტერატურის კათედრის დაარსებას, კლასგარეშე ლიტერატურის თავისუფლად არჩევის უფლებას, შოვინისტი და დესპოტი მასწავლებლების დათხოვნას და სხვა. ჟანდარმერიამ დემონსტრაცია დაშალა. სემინარია დროებით დახურეს, 67 მოსწავლე სასწავლებლიდან გარიცხეს. არაერთგზის დაისვა სემინარიის ჩრდილოეთ კავკასიაში (სტავროპოლი, ეკატერინოდარი) გადატანის საკითხი, მაგრამ 1917 წლამდე (დახურვამდე) იგი თბილისში დარჩა.

199 წმინდა ნინოს სასწავლებელი თბილისში. ფუნიკულიორი, წმ. ნინოს სასწავლებელი 1846

200 Патерик (греч. πατερικόν, или отеческая книга, отечник (греч. πατερικόν βιβλίον), а также старческая книга (греч. γερωντικόν βιβλίον) или вертоград (греч. λειμωνάριον) – жанр аскетической литературы, сборник изречений святых отцов подвижников или рассказов о них.

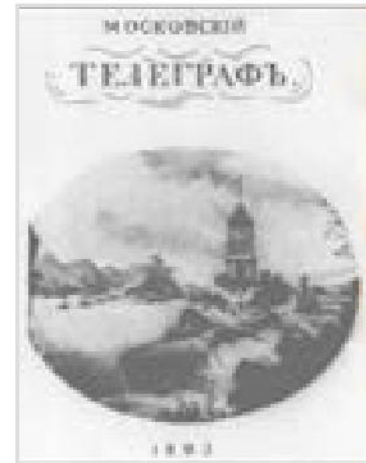
ძველი პატერიკი

წმიდა დავით გარეჯელის ცხოვრება (1993) ხელნაწერი წიგნი

201 Батоги – палки или толстые прутья толщиной в палец с обрезанными концами, употреблявшиеся в XV–XVIII веках в России для телесных наказаний, вначале за мелкие провинности; а с XVII по решению суда. Битьё батогами считалось более легким наказанием, чем битьё кнутом. Различалось наказание простое и нещадное, когда число ударов не ограничивалось. Удары наносились как через платье, так и по обнаженному телу. Слово «батоги» встречается уже в «Русской Правде».

202 Энциклопедический журнал «Московский телеграф» (издавался с 1825 года по 1834 год, редактор Николай Полевой). Николай Полевой, приступая к изданию своего журнала, учитывал опыт европейской периодики, традиции отечественной печати и современные общественные потребности. Цель журнала – усиление деятельности просвещения, сближение средних сословий.

203 «ГОЛОС», ежедневная полит. и лит. газета, издавалась в янв. 1863 – февр. 1883. Ред.-изд. А. А. Краевский (с 1871 совм. с В. А. Бильбасовым). Одна из самых популярных и влиятельных петерб. газет, ставила своей целью «служить практич. разработке вводившихся реформ».

204 ტვილისის გიმნაზია – 1801 წლიდან, როცა საქართველოში მეფის რუსეთის ოკუპაცია დაიწყო, ქართული საგანმანათლებლო საქმის გამგრძელებელი გახდა კეთილშობილთა სასწავლებელი. პირველი მცდელობა, რუსული ენა საყოველთაო გაეხადათ საქართველოში, იყო 1802 წელს გახსნილი ვაჟთა ორკლასიანი სასწავლებელი, სადაც სწავლა მხოლოდ რუსულად წარმოებდა, მასწავლებლებად კი კანცელარიის რუსი მოხელეები იყვნენ მოწვეულნი. რუსულენოვანი სასწავლებელი უცხო და მიუღებელი აღმოჩნდა ქართული საზოგადოებისათვის, რის გამოც სკოლამ არსებობა მალევე შეწყვიტა. ის 1804 წელს მთავარმართებელ პავლე ციციანოვის (ციციშვილის) ინიციატივითა და მზრუნველობით აღადგინეს და მას “კეთილშობილთა სასწავლებელი” უწოდეს. სასწავლებლის დაარსება ნათელი სხივი იყო დამოუკიდებლობადაკარგული საქართველოს შავბნელ სინამდვილეში.

ამ სკოლის ისტორიაში აისახა ქვეყნის ცხოვრებაში მიმდინარე ყველა მნიშვნელოვანი მოვლენა. კეთილშობილთა სასწავლებელი 26 წლის მანძილზე საქართველოში არსებული ერთადერთი საერო სკოლა იყო.

სასწავლებლის პირველ დირექტორად დაინიშნა განსაკუთრებული ღირსებებით შემკული პიროვნება – ალექსი პეტრიაშვილი. მან ბევრი რამ

გაკეთა სკოლისათვის. პირველმა დირექტორმა მთავარმართებელ ციციანოვის დახმარებით შეძლო სასწავლებელში ღირსეული პედაგოგების მოწვევა, საჭირო ლიტერატურითა და ინვენტარით სკოლის უზრუნველყოფა, სწავლის დონის ამაღლება მან კეთილშობილთა სასწავლებელს ავტორიტეტი შესძინა.

ბურუსი. თენგიზ ვერულავა.

205 გუმბელიოვი ლევ, პანჩენკო ალექსანდრე კერპი მათი – სიცრუე (დიალოგი კრებულიდან “რათა სანთელი არ ჩაქრეს”). “ლოკი მოუწოდებდა პატივი ეცათ ნებისმიერი რელიგიური დოქტრინისათვის, თუ ის საზოგადოებრივი ორგანიზმის ფუნქციების ნორმალურ მუშაობას ხელს არ შეუშლიდა, – გარდა ათეისტურისა (ათეიზმი გაიგივებული იყო უზნეობასთან, ყველაფრის ჩადენის უფლებასთან, როგორც ეს დოსტოევსკის მოგვიანო პერიოდის თეზისშია: “არ არსებობს ღმერთი, ყველაფერი ნებადართულია!”) და იეზუიტურისა (იეზუიტები არაფერს თაკილობდნენ თავიანთი გლობალური სულიერ-ექსპანსიური მიზნების მისაღწევად). პეტრე I-ს დროს ლოკს არა მარტო კითხულობდნენ და თარგმნიდნენ, არამედ მის რეკონდეციებსაც ითვალისწინებდნენ.” ქეთევან ჯერვალიძე.

206 თბილისის სასულიერო სემინარიის რექტორი, დეკანოზი ჩუდეცკი. თბილისის სასულიერო სემინარია, თბილისის სასულიერო სემინარია, გაიხსნა 1817 წელს, სემინარიაში სულისშემხუთავი, იეზუიტური რეჟიმი იყო დამკვიდრებული. ურთიერთდასმენა, ჯამუშობა, დასჯის დამამცირებელი მეთოდები მოსწავლე ახალგაზრდობას არსებული წყობილების წინააღმდეგ განაწყობდა. 1886 წელს მოსწავლე ი. ლალიაშვილმა ხანჯლით განგმირა რეაქციონერი რექტორი ჩუდეცკი, რომელსაც მანამდეც რამდენჯერმე სცემეს.

207 სავარაუდოთ იგულისხმება გაბრიელ ქიქოძე 1825-1896. (რედ.) “ეპისკოპოსი გაბრიელი, ერისკაცობაში გერასიმე მაქსიმეს ძე ქიქოძე 1849 წელს დაინიშნა თბილისის სემინარიის ინსპექტორად, ასწავლიდა ფიზიკასა და მათემატიკას. მეუფე გაბრიელის სახელთანაა დაკავშირებული დასავლეთ საქართველოში ასზე მეტი სამრევლო სკოლის, ბიბლიოთეკის, 1890

წელს ქუთაისში – ქალთა სასწავლებლის, 1894 წელს კი სასულიერო სემინარიის გახსნა. იგი მფარველობდა ნიჭიერ ახალგაზრდობას, მატერიალურად ეხმარებოდა მათ, რომელნიც სწავლობდნენ საზღვარგარეთის სასულიერო თუ საერო სასწავლებლებში.”

208 პრელატი [ლათ. praelatus ვისივე თავში დაყენებული] – კათოლიკური და ანგლიკანური ეკლესიის უმაღლესი სასულიერო პირი (არქიეპისკოპოსი და სხვ.).

209 თბილისის სასულიერო სემინარიელების ქართული ჟურნალი – სავარაუდოდ იყო ხელნაწერი ჟურნალი “ყვავილი” (რედ.)

“თბილისის სასულიერო სემინარიიდან გარიცხეს მას შემდეგ, რაც სასწავლებლის ზედამხედველმა ხელნაწერი ჟურნალი „ყვავილი“ აღმოუჩინა, მას ამასთანავე სტიპენდია მოეხსნა. ლალიაშვილმა თხოვნით მიმართა რექტორს და ეგზარქოსსაც, მაგრამ ამაოდ. 1886 წლის 24 მაისს, მას შემდეგ, რაც მორიგ თხოვნაზე სემინარიაში აღდგენის შესახებ უარით უპასუხეს, მან ხანჯლით სემინარიის რექტორი პავლე ჩუდეცკი მოკლა.”

იოსებ ლალიაშვილი

210 რაფაელის ლექცია – სავარაუდოდ, იგულისხმება რაფიელ ერისთავის ლექცია. (რედ.).

211 ალ. ყიფშიძის “დღიური ერთი სემენარიელისა”. წიგნი X. იწყება 1882 წ. 4 მაისს, სრულდება 1882 წ. 9 მაისს. სულ 7 ხელნაწერი გვერდია.

1879 წლის 25 იანვრიდან დაწყებული დღიურები “დღიურები ერთი სემენარიელისა” ალექსანდრე ყიფშიძეს (ფრონელს) დაყოფილი აქვს პატარა რვეულებად, მათ ის წიგნებს ეძახის. ალ. ფრონელის დღიური ორიგინალი ხელნაწერი ბოლოს ანახია 2012 წლის ივნისში. (რედ).

212 „დროება“ – ქართული პოლიტიკური და ლიტერატურული გაზეთი პროგრესულ-დემოკრატიული მიმართულებისა. დაარსდა 1866 წ.

213 Михаил Станиславович Чайковский (1804-1886) (польск. Michał Czajkowski, Садык-паша (1804, Гальчинцы, Житомирский уезд – 6 (18) января 1886,

Борки, Черниговская губерния) – общественный деятель, писатель, участник польского восстания 1830 года, офицер турецкой армии. Польский шляхтич и украинорусский казак, потомок известных польских шляхетских и украинорусских казачьих родов, родственник Ивана Брюховецкого, казацкого атамана и гетмана Украины.

- 214 “სალიკ პაშა”, იგივე სადიკ ფაშა. მიხეილ ჩაიკოვსკი (სადიკ-ფაშა) (1808-1886) პოლონელი ემიგრანტი და მწერალი, აქტიური მონაწილე 1830 წელს რუსეთის თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ მომხდარი პოლონელთა აჯანყებისა. აჯანყების ჩაქრობის შემდეგ ჩაიკოვსკი გაიქცა საფრანგეთში და მიიღო საფრანგეთის ქვეშევრდომობა, საფრანგეთის მთავრობამ ჩაიკოვსკი გაგზავნა თურქეთში საიდუმლო აგენტად. ჩაიკოვსკი გადავიდა თურქების მხარეს და მონაწილეობას იღებდა სადიკ-ფაშას სახელით თურქების მიერ იმ დროს წარმოებულ აღმოსავლეთის ზრდოლებში, 1853 წლიდან თურქეთის რეგულარულ არმიაში მიიწვიეს და მან თავისი კაზაკთა პოლკი ჩამოაყალიბა. 1867 წელს გაგზავნილ იქნა ბულგარეთში. ბოლოს დაბრუნდა რუსეთში, შეურიგდა მთავრობას და იქ დაიწყო ცხოვრება. მას სტანჯავდა დამონებული სამშობლოს- პოლონეთის ბედი. 1886 წელს თავი მოიკლა. მისი ცნობილი შრომაა: «Українские повести Чайковского».

Mehmed Sadık Pasha (1825 – 1901) was an Ottoman statesman. He was Grand Vizier of the Ottoman Empire from 18 April 1878 until 28 May 1878.

- 215 რედუტ-ი [ფრანგ. redoute] – (მომგ., სამხ.). მიწური საველე სიმაგრე, სანგარი.
- 216 ვენზელი Pol. venzel “კვანძი” ერთმანეთში მხატვრულად გადახლართული ინიციალები (სახელისა და გვარის დასაწყისი ასოები).
- 217 დღიურიდან”. აღ. ყიფშიძე. ეს არის ცალკე ხელნაწერი რვეული, რომელიც კონკრეტულ ამბებს აღწერს იმ პერიოდში. ხელნაწერზე თარიღი მითითებული არ არის. ჩვენ გადავწყვიტეთ, არსებული დღიურის საერთო ქრონოლოგიაში დაგვემატებინა სულ ბოლოში. დამატება კი იმიტომ გადავწყვიტეთ, რომ იმ პერიოდის სრული სურათი უფრო კარგად წარმოგვედგინა. ხელნაწერი დაცულია თბილისის ლიტერატურის მუზეუმში. ბოლოს ნანახია ივნისში, 2012 წ. (რედ)

218

«Политические движения русского народа» (СПб., 1871).

- 219 Емелья́н Ива́нович Пугачёв (1742 – 1775) – (1742 – 10 (21) января 1775, Москва) – донской казак, предводитель Крестьянской войны 1773–1775 годов в России. Пользуясь слухами, что император Пётр III жив, Пугачёв назвался им; он был одним из нескольких десятков самозванцев, выдававших себя за Петра, и самым удачливым из них.

- 220 ყეენობა – წინათ სიფელში ყეენობა იმართებოდა ხოლმე (ყეენობა და ბერიკაობა არსებითად არ განსხვავდება ერთმანეთისგან). გადმოცემის მიხედვით ყეენობა ყველიერის კვირაში იმართებოდა და საფუძვლად ედო სოფლის დაბერებისა და განახლების იდეა. სოფელი ორ მოწინააღმდეგე მხარედ იყოფოდა (ყეენობისთვის ხშირად რამოდენიმე სოფელი ერთიანდებოდა სიღნაღთან). დიდმარხვის ორშაბათს ირჩევდნენ ყეენს, სასაცილოდ და ქვეყნის საპამპულოდ გამოაწყობდნენ: პირისახეს გაუმურავდნენ, მუცელზე ბალიშს ამოაკრავდნენ, გვირგვინის ნაცვლად საბუღარს დაახურავდნენ, გადმობრუნებულ ტყაპუჭს მოასხამდნენ, კვერთხის ნაცვლად ჯოხს დააჭერინებდნენ, ჯოგრიტის ნაცვლად კი ლამფის შუშას და ვირზე უკუღმა შესმულს მთელ სოფელს შემოატარებდნენ. ყეენს უკან მისდევდა მასავით «მორთულ-მოკაზმული» ამაღა, ისინი კრეფდნენ ხარკს მოსახლეობიდან. ხარკის აკრეფის შემდეგ ყეენი დაბრძანდებოდა ნავის გროვაზე. მას დამცირების მიზნით სცემდნენ თაყვანს. ამ დროს მოწინააღმდეგე ხარკდადებული ხალხი «აჯანყდებოდა» და «ბრძოლის» შემდეგ «დატყვევებულ» ყეენს' წყალში აგდებდნენ. თუ ყეენი კარგად დასველდებოდა მოსავლიანი წელიწადი იქნებოდა. ყეენი ამ შემთხვევაში ზამთარი იყო, აჯანყებული ხალხი კი-გაზაფხული. ასე იმარჯვებდა გაზაფხული ზამთარზე. სიბერე მიდიოდა, განახლება კი მოდიოდა. აკრეფილი ხარკით იმართებოდა ლხინი, რომელშიც მთელი სოფელი მონაწილეობდა. ამ ლხინს «ყეენობის კუდს» უწოდებდნენ.

- 221 გოლოვინის პროსპექტი – თბილისის მთავარი მაგისტრალი, დღევანდელი რუსთაველის გამზირის ძველი სახელწოდებაა. იგი ეწოდა კავკასიის მთავარმართებლის ე. გოლოვინის (1782-1858) საპატივცემულოდ, რომელიც

1837-1842წწ. კავკასიის კორპუსს მეთაურობდა და კავკასიის სამოქალაქო ადმინისტრაციის მმართველი იყო.

XIX საუკუნის დასაწყისიდან ქუჩის გასწვრივ უკვე შედარებით დიდი ზომის ადმინისტრაციული ნაგებობები ჩნდება, თუმცა ამ დროს ოფიციალური სახელწოდება ჯერ არ გააჩნდა და მას “რუსეთისკენ მიმავალი გზა” ეწოდებოდა. XIX საუკუნის შუა წლებში პროსპექტის ორივე მხარე განაშენიანებული იყო. სწორედ ამ პერიოდში ეწოდა მას მთავარმართებლის – გოლოვინის სახელი. მიწის ნაკვეთები გოლოვინის პროსპექტის გასწვრივ მხოლოდ მეფისნაცვალის ნებართვით რიგდებოდა. აქ სახლდებოდნენ მეფის მოხელეები, თავადაზნაურობა, სამხედრო პირები. პროსპექტის კეთილმოწყობა 1848 წლიდან დაიწყო: გაკეთდა ტროტუარები, გაშენდა ხეივანი. 1862 წელს გაიყვანეს წყალსადენი. XIX საუკუნის 80-იან წლებში გოლოვინის პროსპექტზე ერევნის მოედნიდან “კონკა” მოძრაობდა, რომელიც მოსკოვის საგუშაგოსთან ვერის დაღმართზე უხვევდა. 1905 წელს კონკა ტრამვაიმ შეცვალა. XX საუკუნის 20-იან წლებში გაფართოვდა ყოფილი სასახლის ქუჩა, რის შედეგად ერევნის მოედანს უშუალოდ მიუერთდა გოლოვინის პროსპექტი და მას რუსთაველის გამზირი ეწოდა.

222 მშვიდია კი არა, ძალიან ახირებული და მეამბოხე კაცი ყოფილა. (ავტორი, ალ. ყიფშიძე.)

223 სახელი აღარ მახსოვს. (ავტორი, ალ. ყიფშიძე.)

224 1876 წელს, იაგორ თამამშევმა თავისი შვილიშვილი ელისაბედი მიხეილ სმირნოვზე გაათხოვა.

იაგორ თამამშევი

ელისაბედ თამამშევი-სმირნოვისა

ელისაბედის მეუღლე, მიხეილ სმირნოვი წარმოშობით პეტერბურგიდან იყო. როგორც ამბობენ, საკურთხეველთან მიხეილ სმირნოვიცა და თამამშევის შთამომავალიც უსიყვარულოდ იდგნენ. ელისაბედის გული დიდ თავადს, ნიკალაი რომანოვს ეკუთვნოდა. თუმცა ქორწინება შედგა და მიხეილ სმირნოვი პეტერბურგიდან საქართველოში გადმოსახლდა. მე-19 საუკუნის ბოლოს სმირნოვი საქართველოში დამკვიდრდა. კავკასიური სახლის ისტორიული ნივთები,

225 ტურგენევი მომაგონდა. (ავტორი, ალ.ყიფშიძე.)

226 Émile Maximilien Paul Littré (1 February 1801 – 2 June 1881) was a French lexicographer and philosopher, best known for his Dictionnaire de la langue française, commonly called “The Littré”.

227 ეს მასალა აღებულია ლუკა ციხისთავის არქივიდან. (რედ.)

228 ტფილისის სასულიერო სემინარია

Тифлисская духовная семинария была открыта в Тифлисе в 1817 году и располагала двумя классами: богословия и риторики; обязательными предметами считались здесь также старославянский, всемирная история, математика, словесность, французский и немецкий языки.

В 1838 году швейцарскими архитекторами, уроженцами города Лугано (итальянской части Швейцарии) братьями Джованни и Джузеппе Бернардоцци на Пушкинской ул. против Пушкинского сквера (Эриванская площадь) было построено здание Тифлисской семинарии, которое часто называли Домом Зубалова (по имени его владельца).

Ректоры семинарии (1878-1883):

1875 – Корнилий (Орлинков), архимандрит

Корнилий Орлинков (Александр Матвеевич) – архимандрит новгородского Антония Римлянина монастыря, род. в Москве в 1833 г., ум. 25 июля 1886 г. Сын священника. Обучался в Московской семинарии и Академии, где 8 марта 1858 г., перед окончанием курса, постригся в монашество; 16 марта рукоположен в иеродиакона, затем произведен в иеромонахи; кончил курс магистром; прекрасно знал новейшие и древние иностранные языки. Был инспектором в калужской, потом в костромской семинариях; 15 декабря 1864 г. произведен в архимандрита. 18 марта 1865 г. переведен инспектором в Петербургскую семинарию,

а 31 августа 1866 г. назначен ректором костромской семинарии. В 1874 г. был определен настоятелем новгородского Антония Римлянина монастыря и членом новгородской консистории. Обладал ораторским талантом и произносил прекрасные проповеди, но не печатал их. В молодых годах принимал участие в переводе с латинского языка на русский творений св. Кассиана. Скончался скоропостижно в Новгороде.

«Церк. Вестник» 1886 г., № 32; «История СПб. семинарии», Надеждина; дела архива св. синода.

1883–1886 – Павел Чудецкий, протоиерей (Чудецкий (Павел Иванович, умер в 1886 г.) - воспитанник Киевской духовной академии, протоиерей-ректор тифлисской духовной семинарии. Его труды: «Опыт исторического исследования о числе монастырей русских, закрытых в XVIII и XIX веках» (Киев, 1877) и «Родной язык: обучение механическому чтению и письму» (выпуск I, Кишинев, 1880). - Ср. «Церковный Вестник» (1886, № 23). В. Р-в.)

Инспекторы семинарии (1878-1883):

1877–1888 – Потоцкий Павел Семёнович (Выпускник Казанской духовной академии. Выпуск 1875 года, Курс XVI, Кандидат с правом на получение степени магистра без нового устного испытания. Потоцкий Павел Семенович (Нижегородская))

Преподаватели (1878-1883):

1875–1877 – Потоцкий Павел Семёнович (Выпускник Казанской духовной академии. Выпуск 1875 года, Курс XVI, Кандидат с правом на получение степени магистра без нового устного испытания. Потоцкий Павел Семенович (Нижегородская))

XIX საუკუნის 80-იანი წლების თბილისში მოღვაწეობდნენ ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერები: ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, იაკობ გოგებაშვილი, ნიკო ნიკოლაძე, სერგეი მესხი, კირილე ლორთქიფანიძე. გამოდიოდა გაზეთები: «დროება», «ივერია». ამავე დროს გაძლიერდა რუსეთის რეაქციული წრეების ზეწოლა ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაზე. საქართველოს ეგზარქოსი პავლე, მთავარმართებელი დონდუკოვ-კორსაკოვი და კავკასიის განათლების ოლქის მზრუნველი იანოვსკი ყველაფერს აკეთებდნენ, რათა ქართველობას დაევიწყებინა თავისი წარსული - აწმყო და არ ეფიქრა მომავალზე. მართალია სემინარიის მასწავლებლები ცდილობდნენ ეროვნულ და რევოლუციურ იდეებს არ შემოედწია სასწავლებელში, მაგრამ ამას ვერ ახერხებდნენ. სემინარიაში ერთად ცხოვრობდნენ: ალექსი (ანტონ) გიორგაძე, გიგო შენგელია, იოსებ ლალიაშვილი, კალისტრატე ცინცაძე, იეროთეოზ აივაზაშვილი. სემინარიაში გამეფებული მკაცრი რეჟიმის მიუხედავად იყვნენ ისეთი მასწავლებლებიც, რომელთაც წარუშლელი კვალი დატოვეს ახალგაზრდებზე. უწმიდესი კალისტრატე სიყვარულით იხსენებდა: თ. ჟორდანიას, ალ. ალბოროვს, პ. პოტოცკის. საქართველოს ეგზარქოსი პავლე განსაკუთრებით ავიწროებდა თედო ჟორდანიას, რომელსაც შეუმცირეს ქართულის საათები, ბოლოს კი მოსთხოვეს ქართულის რუსულად სწავლება?! უწმიდესი კალისტრატე დადებითად ახასიათებდა სემინარიის მეორე ქართველ მასწავლებელს იოსებ მექანარიშვილს, რომელიც სემინარიელებთან ერთად აწყობდა სალიტერატურო სადამოებს, თეატრალურ წარმოდგენებს. ასეთ ადამიანს ეგზარქოსი «არამზადას და მხეცს უწოდებდა». თბილისის სასულიერო სემინარიაში 1886 წლის 24 მაისს იოსებ ლალიაშვილის მიერ რექტორ ჩუდეცკის მკვლელობა იყო რუსეთის რეაქციული პოლიტიკის წინააღმდეგ ბრძოლის დასაწყისი. კალისტრატე ცინცაძის მოგონებებში დაწვრილებითაა აღწერილი თუ როგორ მოხდა ეს და რა რეაქცია ჰქონდა მომხდართან დაკავშირებით საქართველოს ეგზარქოს პავლეს. 1886 წლის 28 მაისს რუსეთის სინოდის ობერპროკურორ კ. პობედონოსცევის სახელზე გაგზავნილ წერილში ეგზარქოსი წერდა: «დამნაშავე, როგორც ჩანს სოციალიზმისა და ქართველოფილობის ადგილობრივმა მოთავეებმა მოისყიდეს... მოგვიწევს ყველა ქართველის გაძევება, თუ არ გვინდა სემინარიის სრული დემორალიზაცია». ეგზარქოსმა პავლემ განსვენებული ჩუდეცკი რუსეთის სახელმწიფოებრივი და რელიგიური ინტერესებისათვის წამებულად წარმოაჩინა. თბილისის წმ. ალექსანდრე ნეველის სახ. ეკლესიაში მან შემდეგი სიტყვა წარმოსთქვა: «ბოროტმოქმედის მსხვერპლი კი არ იმსახურებს გლოვას, არამედ ის გარემო, რომელმაც წარმოშვა ბოროტმოქმედი. დიახ, გლოვობენ მამები და დედები ჩვენი მხარისა, რომ ჩვენს წრეში არსებობენ ბავშვები ცხოველური მიდრეკილებების ამარა. მათ მიმართ არ იმოქმედა ოჯახის ლმობიერებამ, ვერ მოახდინა გავლენა სკოლის კეთილმა და თბილმა დამოკიდებულებამ. ისინი შეპყრობილნი არიან გარეშე, ცრუ და მავნე ზემოქმედებით;

გლოვობენ იმის გამო, რომ უზნეო ადამიანებს შეუძლიათ გახდნენ ეკლესიის მსახურნიც კი. წყეულიმც იყოს ის ხალხი და ქვეყანა, რომელიც ასეთ ბოროტმოქმედთ შობს.»

სინოდის ობერ-პროკურორ ვ. პობედონოსცევის სახელზე გაგზავნილ წერილში ეგზარქოსი პავლე წერდა: «ბოროტმოქმედი 19 წლისაა და როგორც ჩანს, მოსყიდულია ადგილობრივი სოციალ-დემოკრატიებისა და გრუზინოფილებისაგან. მათ კარგად ესმოდათ, რომ ძალზე ჭკვიანი და ენერგიული რექტორი, რომელმაც დაიწყო ბოროტების ძირ-ფესვიანად აღმოფხვრა, მათი საშიში მტერი იყო. ამიტომაც გადაწყვიტეს მისი თავიდან მოშორება... მკვლელობის დღეს ის ორი საათის განმავლობაში დაეხეტებოდა ჩემს ეზოში, ეკლესიაშიც კი შემოვიდა, მაგრამ არა სალოცავად, რადგან «რომელი ქერუბიმთას» დროს სკამზე იჯდა და დიაკონმა წამოაგდო. ვფიქრობ, ის სწავლობდა ჩემი ცხოვრების წესს. ცდილობდა, შემოსულიყო ჩემთან იმ ღია კარიდან, რომლიდანაც მე ვუსმენ ხოლმე წირვას, და მოულოდნელად დამსხმოდა თავს. ყველაფერი ეს, რასაკვირველია, ჩემი მოსაზრებებია და არა ჭეშმარიტება. მაგრამ ერთი ამკარაა, რომ ჩემი სიკვდილი ბოროტის ხელით აქ ბევრს გაახარებდა დაწყებული იმ არამზადა «დიდებულებიდან», რომლებმაც თქვენ მოგართვეს ცნობილი მოხსენებითი ბარათი. ვფიქრობ, ღმერთმა მიხსნა სიკვდილისაგან, თავისი უხილავი შემწეობითა და შეწყნარებით.» («საღვთისმეტყველო კრებული» 1987. N3. გვ. 31-32).

ქართველი საზოგადოება აღაშფოთა ეგზარქოს პავლეს ამ სიტყვებმა. ქუთაისის თავად-აზნაურობის მარშალმა დიმიტრი ყიფიანმა საჯარო წერილში დაუფარავად მოითხოვა შემჩვენებლის შეჩვენებული ქვეყნიდან გაძევება. მართალია დიმიტრი ყიფიანი რუსეთის იმპერატორისადმი «ურჩობის» მოტივით საქართველოდან სტავროპოლში გადაასახლეს და 1887 წელს ვერაგულად გამოასალმეს სიცოცხლეს, მაგრამ ამ ფაქტმა ვერ დააშინა ქართველი საზოგადოება, პირიქით, დიმიტრი ყიფიანის დაკრძალვა მთაწმინდაზე იქცა ეროვნულ ძალთა გაერთიანების მძლავრ დემონსტრაციად. 1888 წელს კალისტრატე ცინცაძემ დაამთავრა თბილისის სასულიერო სემინარია და რექტორის პაისი ვინოგრადოვის რეკომენდაციით სწავლის გასაგრძელებლად გაემურა კიევის სასულიერო აკადემიაში.

კიევის სასულიერო აკადემია ქართველი სტუდენტებისათვის ყველაზე სასურველი სასწავლებელი იყო რუსეთის იმპერიაში. აქ მოღვაწეობდნენ ქრისტიანული თეოლოგიის აღიარებული ავტორიტეტები. კიევის აკადემია დაამთავრეს: ისტორიკოსმა დიმიტრი ფურცელაძემ, იაკობ გოგებაშვილმა, დეკანოზმა გიორგი ხელიძემ, მწერალმა ნიკო ლომოურმა, სრულიად საქართველოს კათალიკოზ-პატრიარქებმა: კირიონ II, ლეონიძმა, მიტროპოლიტმა ნაზარ ლეჟავამ, მიტროპოლიტმა გიორგი ალადაშვილმა, ეპისკოპოსმა დიმიტრი აბაშიძემ, ეპისკოპოსმა პიროს ოქროპირიძემ, აკადემიკოსმა კორნელი კეკელიძემ, სასულიერო პირებმა: ნიკოლოზ

მახათაძემ, გაბრიელ ცაგარელმა, ამბროსი კავკასიძემ, მარკოზ ტყემალაძემ, ილია ფერაძემ, მელიტონ კელენჯერიძემ, ანტონ ფირცხალავამ, ნიკიტა თალაკვაძემ.

229 Губернаторский дворец, конец XIX века. Старое здание университета

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина (укр. Харківський національний університет імені Василя Назаровича Каразіна) – один из старейших университетов восточной Европы, официально открыт 29 января 1805 года, однако устав подписан императором годом раньше.

ხარკოვის უნივერსიტეტი

Иван Петрович Щелков (1833, Харьков – 1909) – русский физиолог, профессор Харьковского университета (1863–1886) и его ректор (1884–1890); с 1892 по 1894 ректор Варшавского университета.

230 ვ.ა. სტაროსელსკი - სტაროსელსკი ვლადიმერ ალექსანდრეს ძე /1860-1916/ აგრონომი, ქუთაისის გუბერნატორი.

Владимир Александрович Старосельский (3(15).11.1860, Чернигов, – 26.8.1916, Париж) – агроном. Некоторое время исполнял обязанности губернатора Кутаисской губернии. Занимался революционной деятельностью.

Родился в семье судьи. Окончил в 1885 году Петровскую сельскохозяйственную академию. Работал агрономом в Черноморском округе, с 1888 года – в Грузии. Был одним из организаторов борьбы с филлоксерой.

Старосельский был личным другом Кавказского наместника графа Иллариона Воронцова-Дашкова. Благодаря ему в июле 1905 года он был назначен исполняющим обязанности губернатора Кутаисской губернии. Старосельский использовал служебное положение для содействия революционному движению. Старосельский эмигрировал во Францию.

Он жил в Париже, зарабатывая на жизнь фотографией. Участвовал в работе парижской секции большевиков. В 1916 году Старосельский умер и был похоронен на кладбище Пер-Лашез.

Старосельский был автором ряда работ по виноградарству и по истории революционного движения в Грузии.

Дни свобод–: В.А. Старосельский ; подготовка текста к изданию, вступ. статья и примечания З.П. Ратиани

231 Граф Илларио́н Ива́нович Воронцо́в-Да́шков (1837–1916) – русский государственный и военный деятель. Один из крупнейших землевладельцев России, владелец большого числа промышленных предприятий.

27 февраля 1905 г. назначен наместником Кавказа, (должность, вновь восстановленная специально для него), главнокомандующим войсками Кавказского ВО и войсковым наказным атаманом Кавказских казачьих войск. Во время революционного движения на Кавказе (1905–1906) он принял ряд суровых мер для его подавления, но не удовлетворил ими ни черносотенную печать, ни правых членов в Государственной думе, которые обвиняли его в «послаблениях» инородцам и революционерам.

Так, когда в Тифлисе в ноябре 1905 г. начались столкновения между татарами (азербайджанцами) и армянами, то «в редакцию газеты „Возрождение“ были приглашены представители всех существующих в городе организаций, городского самоуправления, армян и мусульман. Всеми присутствовавшими одобрено было предложение социал-демократов (меньшевиков): 1) просить у наместника оружия для пролетариата, который в таком случае берёт на себя защиту населения и умиротворение враждующих сторон и 2) дать сознательных солдат для подавления беспорядков». Воронцов-Дашков предложение принял и к величайшему негодованию офицерства и администрации вооружил «туземцев»: 25 ноября РСДРП было выдано 500 ружей, распределявшихся по партийным спискам.

იმ დროს მეფის ნაცვალი
კავკასიაში ილარიონ
ვორონცოვ-დაშკოვი იყო
1905-1915 წლებში.

(კავკასიის მეფისნაცვლები: მიხეილ ვორონცოვი (1844–1854). ნიკოლოზ მურავიოვი (1854–1856). ალექსანდრე ბარიატინსკი (1856–1863). მიხეილ რომანოვი (1863–1881)). ილარიონ ვორონცოვ-დაშკოვი (1905-1915)).

232 სულთან კრიმ-გირეი – Николай Александрович Султан-Крым-Гирей (Крым-Гирей-Адиль-Гирей) (22 июня 1836 – не ранее 1917) – государственный и общественный деятель Российской империи, городской голова Феодосии, помощник Наместника на Кавказе по гражданской части, сенатор, действительный тайный советник.

После упразднения должности Главноначальствующего гражданской частью на Кавказе и назначения 26 февраля 1905 года графа И. И. Воронцова-Дашкова на восстановленный пост Наместника на Кавказе последний выбрал тайного советника Султан-Крым-Гирея на должность своего помощника по гражданской части, тогда как помощником Наместника по военной части стал генерал-лейтенант Я. Д. Малама. Революционный деятель В. А. Старосельский, некоторое время исполнявший обязанности Кутаисского губернатора, так оценивал кадровую политику

Воронцова-Дашкова:

“Пригласив своим сотрудником по управлению гражданской частью либерала Н. А. Султан-Крым-Гирея, он, в то же время, парализовал его деятельность назначением самостоятельного заведывающего полицией на Кавказе реакционера генерала Ширинкина”.

233 ეკატერინე გაბაშვილი (1851 –1938) – ქართველი მწერალი და საზოგადო მოღვაწე.

234 სოფრომ მაგალობლიშვილი (1851-1925) – ხალხოსანი მწერალი.

235 ალექსანდრე ბარიატინსკი (1815–1879). 1856–62 წლებში კავკასიის მთავარმართებელი. მის დროს ჩაიგდეს ტყვედ შამილი. ცხოვრობდა (დღეს ლიტერატურის მუზეუმი) სახლში, რომელიც შემდეგ იყიდეს შატილოვებმა. ბარიატინსკიმ ცოლი წაართვა თავის თანაშემწეს. ეს ქალი იყო გვარად ორბელიანი. ბარიატინსკის ქუჩა ის იყო, სადაც ახლა ლიტერატურის მუზეუმი და სადაც ცხოვრობდა კიდევ თავად. შემდეგ ამ ქუჩას ჯორჯიაშვილის სახელი დაერქვა, ახლა კი გააქანტურირა სახელობისა.

Князь Александр Иванович Барятинский (2 [14] мая 1815 года – 25 февраля [9 марта] 1879 года, Женева) – генерал-фельдмаршал. Был женат на княжне Елизавете Дмитриевне Орбелиани (1833–1899). Имел сына Кирилла (1871–1937).

236 ბარათინსკის ქუჩა თბილისში (დღევანდელი ჭანტურიას ქუჩა)

237 ჟურნალი «ნაკადული» – „ნაკადული“, ქართული საბავშვო ჟურნალი მცირეწლოვანთათვის, ორკვირეული (1918 წლიდან - ყოველთვიური) სურათებიანი გამოცემა. გამოდიოდა 1904-1927 წლებში თბილისში. ჟურნალში თანამშრომლობდნენ აკაკი წერეთელი, იროდიონ ევდოშვილი, შიო მღვიმელი, ვაჟა-ფშაველა, ვარლამ რუხაძე, სოფრომ მაგალობლიშვილი, ეკატერინე გაბაშვილი, თ. კანდელაკი, ლ. მეგრელიძე, ს. ყიფიანი, გ. უჩიშვილი, ლეო ქიაჩელი, ი. სიხარულიძე, ნიკოლოზ კეცხოველი და სხვები.

238

იროდიონ ევდოშვილი (1873 – 1916) (ნამდვილი გვარი ხოსიტაშვილი) (1873 – 1916) – ქართველი პოეტი-რევოლუციონერი, მწერალი

239 ივანე ზედგინიძე (ვანო ათაბაგი - ფსევდონიმი) - მწერალი, ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის თვალსაჩინო მოღვაწე.

240 კოოპერაცია საქართველოში - კოოპერაციის გადარჩენის მიზნით 2006 წელს

შეიქმნა საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო და საწარმოო კოოპერატივი «კოოპერატივთა გაერთიანება იბერია», რომელიც აქტიური მონაწილეა კოოპერაციის განვითარების საქმეში. «იბერიამ» მოახერხა შეენარჩუნებინა მსოფლიო კოოპერაციული ალიანსის წევრობა და ახლა, ცეკავშირთან ერთად, გადამჭრელ ღონისძიებებს ახორციელებს საქართველოში კოოპერატივების აღდგენასა და განვითარებისათვის.

საქართველოში მეცხრამეტე საუკუნის 60-იან წლებში, საქართველოს დიდი მოაზროვნის, პატრიოტის, ილია ჭავჭავაძის, თაოსნობით ქ. თბილისში შეიქმნა პირველი კოოპერატივი, რომელსაც ეწოდა «მომჭირნეობა», შემდეგ კი ასეთივე კოოპერაციული გაერთიანებები შეიქმნა როგორც აღმოსავლეთ ისე დასავლეთ საქართველოში. ილია ჭავჭავაძის მოწოდებამ «გაუმართეთ ხალხს ამხანაგობები და ასოციაციები» უდიდესი როლი ითამაშა კოოპერატივების ჩამოყალიბებაში.

241 ზ. ედილი - ედილაშვილი ზაქარია, ცნობილი პუბლიცისტი, საზოგადო მოღვაწე, მუშაობდა სოფ. კაკის (საინგილო) საკითხთა აქტუალიზაციაზე, საერთოდ, საინგილოს პრობლემებზე.

გამოყენებულ წყაროთა ელ.მისამართები

http://ru.wikipedia.org/wiki/Тбилисская_духовная_семинария
http://ka.wikipedia.org/wiki/ზურაბ_ანტონოვი
http://ka.wikipedia.org/wiki/დავით_ერისთავი
<http://ka.wikipedia.org/wiki/მოლიერი>
<http://www.pravenc.ru/text/168201.html>
<http://ka.wikipedia.org/wiki/კინტო>
<http://www.pravenc.ru/data/192/475/1234/i200.jpg>
http://www.pravenc.ru/text/168201._gs_l=&ct=clnk
<http://slovari.yandex.ru/~книги/Сборник%20образных%20слов%20и%20иносказаний/Бурсар/>
http://ru.wikipedia.org/wiki/Тбилисская_духовная_семинария
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=25029>
<http://ka.wikipedia.org/wiki/ბატუმი>
[http://ru.wikipedia.org/wiki/Евсей_\(Ильинский\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Евсей_(Ильинский))
<http://www.pravenc.ru/text/168201.html>
[http://ru.wikipedia.org/wiki/Русско-турецкая_война_\(1877—1878\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Русско-турецкая_война_(1877—1878))
<http://www.veche.tver.ru/index.shtml%>
http://ru.wikipedia.org/wiki/Тбилисская_духовная_семинария
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=6391>
<http://burusi.wordpress.com/2009/04/27/filisi-theatre/>
<http://ucnauri.com/49439/ქართული-სათავადაზნაურო-თ/>
www.burusi.wordpress.com
<http://www.kostyor.ru/biography/?n=54>
http://ru.wikipedia.org/wiki/Путешествие_из_Петербурга_в_Москву
<http://burusi.wordpress.com/2010/03/26/sergei-meski-3/>
http://en.wikipedia.org/wiki/Herbert_Spencer
http://en.wikipedia.org/wiki/Jérôme-Adolphe_Blanqui
http://ru.wikipedia.org/wiki/Стасюлевич,_Михаил_Матвеевич
http://en.wikipedia.org/wiki/John_Locke
http://ka.wikipedia.org/wiki/რენე_დეკარტი
www.muzon.org
http://ru.wikipedia.org/wiki/Овсянников,_Александр_Николаевич
http://de.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Christoph_Schlosser
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/77/Börne%2C_Ludwig.jpg
http://skola1830.blogspot.com/2008/11/blog-post_25.html
http://iverieli.ge%98&hl=ru&gbv=2&gs_l=&ct=clnk
http://iverieli.ge%98&hl=ru&gbv=2&gs_l=&ct=clnk
<http://ka.wikipedia.org/wiki/%E18%E1%83%A1%E1%83%98>
http://ru.wikipedia.org/wiki/Тбилисская_духовная_семинария
<http://ka.wikipedia.org/wiki/ჰომეროსი>
https://ru.wikipedia.org/wiki/Добролюбов,_Николай_Александрович
http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/99504/Пашино
<http://www.univ-nantes.fr/>
<http://kirjasto.sci.fi/ezola.htm>
<http://www.stratagem-events.com/images/stratagem.png>
<http://burusi.files.wordpress.com/2009/07/p10102481.jpg?w=500>
http://ka.wikipedia.org/wiki/დავით_კეზელი
<http://ka.wikipedia.org/wiki/სირმა-აბაზი>
[http://ru.wikipedia.org/wiki/Взрыв_в_Зимнем_дворце_\(1880\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Взрыв_в_Зимнем_дворце_(1880))
http://ru.wikipedia.org/wiki/Катков,_Михаил_Никифорович
http://ru.hayazg.info/Лорис-Меликов_Михаил_Тариелович
http://ka.wikipedia.org/wiki/მხეილ_ლორის-მელიქიშვილი
<http://www.encspb.ru/article.php?kod=2804027632>
http://ka.wikipedia.org/wiki/ონა_მუნარგია
http://ka.wikipedia.org/wiki/ნიკო_ნიკოლაძე
<http://www.biblioteka.litklubi.ge/view-nawarmoebi.php?id=12442>
<http://www.webmix.ge/vvi/doc.php?doc=183683%90%E1%83%AB%E1%83% =clnk>
[http://ka.wikipedia.org/wiki/ივერიბ_\(გაზეთი\)](http://ka.wikipedia.org/wiki/ივერიბ_(გაზეთი))
<http://burusi.wordpress.com/2009/10/29/tedo-jordania-3/>
www.church.necropol.org
<http://ka.wikipedia.org/wiki/ევკლიდე>
http://en.wikipedia.org/wiki/Ludwig_Börne
<http://dic.academic.ru/dic.nsf/biograf/2654>
http://en.wikipedia.org/wiki/Ludwig_Börne
<http://dic.academic.ru/dic.nsf/biograf/2654>
<http://www.nplg.gov.ge/dlibrary/collect/0001/000213/mansweteschwili%20Sesworebuli.doc.pdf>

http://ru.wikipedia.org/wiki/Писарев,_Дмитрий_Иванович
http://ruslit.com.ua/russian_classic/pisarev_di/nasha_universitetskaya_nauka.11249
http://ka.wikipedia.org/wiki/ივანე_მანაბელი
http://ka.wikipedia.org/wiki/ანტონ_ფურცელაძე
<http://www.nplg.gov.ge/ec/ka/pera/search.html>
http://en.wikipedia.org/wiki/Karl_Alfred_von_Zittel
[http://ka.wikipedia.org/wiki/დროება_\(XIX_საუკუნე\)](http://ka.wikipedia.org/wiki/დროება_(XIX_საუკუნე))
[http://ka.wikipedia.org/wiki/ივერია_\(გაბეთი\)](http://ka.wikipedia.org/wiki/ივერია_(გაბეთი))
http://ka.wikipedia.org/wiki/გაბრიელ_სუნდუკიანი
<http://qim.ge/solomon%20I.html>
http://en.wikipedia.org/wiki/Norman_Lockyer
https://ru.wikipedia.org/wiki/Глинка,_Михаил_Иванович
<http://www.ireporter.ge/ქართული-ცირკის-ისტორია/>
[http://ru.wikipedia.org/wiki/Толстой,_Иван_Иванович_\(министр\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Толстой,_Иван_Иванович_(министр))
<http://www.pisarev.net.ru/>
http://en.wikipedia.org/wiki/Lord_Byron
http://de.wikipedia.org/wiki/Heinrich_Heine
http://ru.wikipedia.org/wiki/Гейне,_Генрих
http://ru.wikipedia.org/wiki/Тургенев,_Иван_Сергеевич
http://ru.wikipedia.org/wiki/Евгений_Базаров
http://ru.wikipedia.org/wiki/Помяловский,_Николай_Герасимович
<http://www.slovobook.ru/newversion/books/58927.jpg>
<http://baza.vgdr.com/3/45860/+%D0%D0%B2&ct=clnk>
<http://www.nplg.gov.ge/ec/ka/gazet/browse.html?pf=biblio&from=47722+%E1&ct=clnk>
http://www.nplg.gov.ge/dlibrary/collect/0001/000035/Istoria_Gruzii_TomII.pdf
<http://en.wikipedia.org/wiki/Demosthenes>
<http://www.nplg.gov.ge/90&ct=clnk>
http://ru.wikipedia.org/wiki/Достоевский,_Фёдор_Михайлович
http://ru.wikipedia.org/wiki/Преступление_и_наказание
<http://www.kostyor.ru/student/?n=285>
http://ru.wikipedia.org/wiki/Преступление_и_наказание
[http://ru.wikipedia.org/wiki/Что_делать%3F_\(роман\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Что_делать%3F_(роман))
http://ru.wikipedia.org/wiki/Соня_Мармеладова
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=39007>
<http://ru.wikipedia.org/wiki/Схоластика>
http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/7276/СВЕТИЛИН
<http://dal.sci-lib.com/word042126.html>
http://ru.wikipedia.org/wiki/Отечественные_записки
http://ru.wikipedia.org/wiki/Гулак,_Николай_Иванович
http://en.wikipedia.org/wiki/Alfred_Russet_Wallace
<http://biogeographers.dvo.ru/pages/0253.htm>
http://www.nahste.ac.uk/isaar/GB_0237_NAHSTE_P0694.html
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=25598>
[http://ka.wikipedia.org/wiki/იმედი_\(ქურნალი\)](http://ka.wikipedia.org/wiki/იმედი_(ქურნალი))
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=38944>
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=2&t=16738>
http://ru.wikipedia.org/wiki/Помяловский,_Николай_Герасимович
http://qim.ge/fotogalerea/Albums/Album3/S1598__davit_guramishvili__davitariani_286.htm
https://en.wikipedia.org/wiki/Davit_Guramishvili
http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_wingwords/2895/Хитрая
<http://en.wikipedia.org/wiki/Erckmann-Chatrian>
http://en.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Lassalle
http://ru.wikipedia.org/wiki/Лассаль,_Фердинанд
http://ru.wikipedia.org/wiki/Спенсер,_Герберт
http://ote4estvo.ru/uploads/1297249249_002.jpg
<http://www.bogoslov.ru/text/288023/index.html>
http://ru.wikipedia.org/wiki/Александр_II
http://ru.wikipedia.org/wiki/Кривенко,_Сергей_Николаевич
http://ka.wikipedia.org/wiki/ალექსანდრე_მაკედონელი
http://ka.wikipedia.org/wiki/ნაპოლეონ_ბონაპარტი
<http://en.wikipedia.org/wiki/Epaulette>
<http://www.liveinternet.ru/tags>
<http://www.nplg.gov.ge/dlibrary/collect/0001/000213/manswetashwili%20Sesworebuli.doc.pdf>
<http://burusi.files.wordpress.com/2009/07/vagzalipa8.jpg>
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=7940>
<http://alternativa.ge/2009/05/10/ზენე-სამამაცონი—43-საკრა/>
<http://ucnauri.com/134030/საინტერესო-ისტორიული-9/>
[http://ru.wikipedia.org/wiki/Современник_\(журнал\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Современник_(журнал))

http://ru.wikipedia.org/wiki/Чернышевский,_Николай_Гаврилович
http://ru.wikipedia.org/wiki/Зарин,_Ефим_Фёдорович
http://en.wikipedia.org/wiki/Henry_Thomas_Buckle
http://ru.wikipedia.org/wiki/Бокль,_Генри_Томас
<http://covers.openlibrary.org/b/id/6654563-L.jpg>
<http://ka.wikipedia.org/wiki/ჰლატონი>
http://ru.wikipedia.org/wiki/Берви-Флеровский,_Василий_Васильевич
http://ru.wikipedia.org/wiki/Мордовцев,_Даниил_Лукич
http://ru.wikipedia.org/wiki/Кибальчич,_Николай_Иванович
http://en.wikipedia.org/wiki/Henry_Maudsley
http://www.wikiznanie.ru/ru-wz/index.php/Генри_Маудсли
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=10&t=1748>
http://ka.wikipedia.org/wiki/დიმიტრი_ბაქრაძე
<http://ru.wikipedia.org/wiki/Славянофильство>
<http://meskhi.net/proverbs/#s>
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=8&t=22912>
<http://nea.ge>
<http://ka.wikipedia.org/wiki/მეხრე>
<http://ka.wikipedia.org/wiki/გუთნისდედა>
http://en.wikipedia.org/wiki/John_Lubbock,_1st_Baron_Avebury
<http://www.countries.ru/library/culturologists/lebbok.htm>
<http://www.wingeo.org/lexicon/index.php/term/21/1,2112.xhtml>
http://az.lib.ru/k/kolxcow_a_w/text_0020.shtml
<http://www.ethnomuseum.ru/section62/2092/2089/4286.htm>
http://ru.wikipedia.org/wiki/Толстой,_Дмитрий_Андреевич
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/45/Chekhov-attestat.jpg/270px-Chekhovattestat.jpg&imgrefurl=http://ka.wikipedia.org/wiki/Disch&itbs=1>
<http://ru.wikipedia.org/wiki/=clnk>
<http://dreoba.blogspot.com/2009/03>
<http://seminaria.orgfree.com/seminariis.html>
<http://burusi.wordpress.com/2009/08/05/phunikuliori/წმ-წინოს-სასწავლებელი/>
<http://ru.wikipedia.org/wiki/Патерик>
<http://ru.wikipedia.org/wiki/Батор>
<http://ru.wikipedia.org/wiki/Схоластика>
[http://ru.wikipedia.org/wiki/Московский_телеграф_\(журнал\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Московский_телеграф_(журнал))
<http://www.encspb.ru/article.php?kod=2804027632>
<http://burusi.wordpress.com/>
<http://ketevanjervalidze.wordpress.com>
<http://www.sg-sakdari.ge/1882.php>
http://ka.wikipedia.org/wiki/თბილისის_სასულიერო_სემინარია
<http://www.ambioni.ge/episkoposi-gabriel-qiqoze/>
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=32504>
http://ka.wikipedia.org/wiki/იოსებ_ლაღიაშვილი
http://ka.wikipedia.org/wiki/რაფიელ_ერისთავი
[http://ka.wikipedia.org/wiki/დროება_\(XIX_საუკუნე\)](http://ka.wikipedia.org/wiki/დროება_(XIX_საუკუნე))
http://ru.wikipedia.org/wiki/Чайковский,_Михаил_Станиславович
http://en.wikipedia.org/wiki/Mehmed_Sadik_Pasha
http://ru.wikipedia.org/wiki/Мордовцев,_Даниил_Лукич
http://ru.wikipedia.org/wiki/Пугачёв,_Емельян_Иванович
<http://lemill.net/content/webpages/dgesascaulebi-da-adat2013cesebi>
http://ka.wikipedia.org/wiki/ვახუშტი_ბატონიშვილი
<http://katran.expert.ge/oldtbilisi/index.php?download&dir=2clnk>
<http://www.caucasianhouse.ge/ge/about/museum>
http://www.ptpress.ge/index.php?option=com_content&view=article&id=856:2010-11-03-11-50-14&catid=3:0103sazogadoeba&Itemid=3
http://ru.wikipedia.org/wiki/Тургенев,_Иван_Сергеевич
http://en.wikipedia.org/wiki/Émile_Littré

თბილისი, პორფირე ჩანჩიბაძის ქუჩა 6
ტელ: (995 32) 95 05 23, (995 32)14 34 01

